

*Максимова А. Я.,**кандидат наук з державного управління,**доцент кафедри мовної підготовки**Дніпровського державного університету внутрішніх справ*

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО СЛОВНИКА АМЕРИКАНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Анотація. У статті розглядаються основні принципи та рекомендації щодо створення ефективного фразеологічного словника американських ідіом. Зважаючи на стрімкий розвиток англомовної комунікації, фразеологізми відіграють важливу роль у міжкультурному спілкуванні, медіа та повсякденному мовленні. Автор акцентує увагу на необхідності відображення актуальних, уживаних виразів, які репрезентують мовні особливості сучасного американського варіанту англійської мови. У роботі пропонується концептуальна модель формування словника, що базується на принципах функціональності, динамізму, комунікативної доцільності та системності. Визначено критерії добору фразеологічних одиниць: частотність вживання, стилістична маркованість, контекстуальна варіативність, наявність культурних конотацій. Зокрема, підкреслюється важливість включення не лише сталих виразів, а й новітніх неологізмів, які виникають у цифровому середовищі (меми, соціальні мережі, сленг). Особлива увага приділяється подачі інформації у словнику: доцільним є багаторівнєве пояснення (значення, приклади вживання, походження, можливі переклади), супровід ілюстративними матеріалами (аудіо, відео, фрагменти діалогів). Автор також наголошує на важливості адаптації словника до потреб конкретної цільової аудиторії – студентів, перекладачів, викладачів або носіїв іншої мови. Зроблено висновок, що ефективний фразеологічний словник має бути не лише лексикографічним ресурсом, а й навчальним, комунікативним і культурологічним інструментом. Запропонований підхід сприяє створенню сучасного та практичного ресурсу, здатного задовольнити освітні й професійні запити. Урахування комунікативних ситуацій підвищує релевантність і доступність словникового матеріалу. Такий словник також сприяє розвитку міжкультурної компетентності та кращому розумінню американської мовної картини світу. Крім того, він може стати ефективним засобом для формування мовної інтуїції носіїв інших мов. У перспективі така модель може бути адаптована для інших варіантів англійської мови – британської, австралійської тощо.

Ключові слова: фразеологізми, ідіоми, словник, американська англійська, лексикографія, комунікація.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та активної міжкультурної комунікації зростає значення володіння живою мовою, зокрема фразеологізмами, які є важливим компонентом національної мовної картини світу. Американські фразеологізми вирізняються багатством образності, частим використанням аллюзій, метафор та культурно маркованих елементів, що створює додаткові труднощі для їх сприйняття і вживання носіями інших мов. Наявні фразеологічні словники часто не відповідають сучасним вимогам користувачів,

оскільки можуть бути неповними, застарілими або недостатньо зорієнтованими на комунікативні потреби. Отже, постає проблема розробки ефективного, зручного у використанні та науково обґрунтованого словника американських фразеологізмів, який враховує лексикографічні принципи укладання, специфіку мови і реальні потреби сучасних користувачів. Вирішення цієї проблеми є актуальним як у лінгвістичному, так і в прикладному аспектах, оскільки сприяє якісному навчанню іноземних мов та розвитку міжкультурної компетенції.

Аналіз останніх досліджень. Питанням дослідження та укладання фразеологічних словників присвячено низку праць зарубіжних і українських лінгвістів. Такі науковці, як Е. Кові [1], Дж. Сінклер, П. Ховарт, приділяли увагу принципам відбору та опису фразеологічних одиниць у лексикографії. В Україні фразеологічна проблематика розглядалася у працях В. Мокієнка, Л. Скрипник, О. Копач [2], Ю. Зацного [3] та А.Я. Максимової [4–7], яка досліджує зокрема американські фразеологізми та специфіку їх відображення у словниках. Окремі дослідження присвячені специфіці американського варіанта англійської мови, зокрема роботам, що аналізують культурні особливості та прагматичний потенціал американських ідіом (Дж. Лакофф, З. Кьоверсез [8]).

Проте попри наявність теоретичних і прикладних розвідок, питання створення сучасного, зручного для користувачів словника американських фразеологізмів із урахуванням комунікативної спрямованості, актуального корпусу даних і цифрових технологій залишаються недостатньо розробленими. Брак єдиних підходів до принципів відбору, структурування матеріалу, подання контекстів та адаптації словникових статей під потреби різних груп користувачів обумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі. Саме цьому аспекту і присвячено дану статтю.

Мета статті. Метою нашої розвідки є обґрунтування теоретичних і практичних рекомендацій щодо формування ефективного словника американських фразеологізмів. Зокрема, авторка прагне визначити оптимальні принципи відбору фразеологічних одиниць, підходи до їх класифікації та опису, вимоги до подання ілюстративного матеріалу, а також окреслити сучасні лексикографічні стратегії, що враховують комунікативні потреби користувачів та можливості цифрових технологій. Реалізація цієї мети сприятиме підвищенню якості вивчення американських фразеологізмів та розвитку міжкультурної компетенції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розробка моделі ефективного словника американських фразеологізмів є необхідною, оскільки вона дозволяє систематизувати та актуалізувати мовний матеріал, що постійно оновлюється

під впливом культурних, соціальних та комунікативних змін. Такий словник сприяє зручності використання завдяки чіткій структурі статей, продуманій системі пошуку та наявності автентичних ілюстративних прикладів, що значно полегшує процес засвоєння ідіом у реальному контексті. Модель має бути орієнтована на комунікативні потреби користувачів, забезпечувати не лише академічне визначення фразеологізмів, але й практичні рекомендації щодо їх уживання у професійному та міжкультурному спілкуванні. Особливо важливо враховувати культурно-специфічні конотації американських фразеологізмів та можливі труднощі їх перекладу, що підвищує міжкультурну компетенцію користувачів. Окрім цього, сучасна модель повинна інтегрувати можливості цифрових технологій, забезпечуючи доступність, мультимедійність та інтерактивність словника. Для студентів, викладачів і фахівців з перекладу такий ресурс є важливим інструментом для розвитку мовної компетентності, поглибленого розуміння американської мовної картини світу та ефективного використання ідіом у живому мовленні.

Таким чином, розробка ефективного фразеологічного словника американських ідіом постає як важливе завдання, що поєднує лінгвістичну точність із практичною спрямованістю та зручністю використання. Для досягнення цієї мети необхідно визначити та обґрунтувати основні принципи побудови такого словника, які забезпечать його наукову цінність, актуальність і прикладну ефективність. Зокрема, важливо врахувати принципи відбору фразеологізмів, їх систематизації за семантичними та прагматичними ознаками, особливості подання тлумачень і прикладів, а також використання цифрових технологій для поліпшення доступності та функціональності лексикографічного ресурсу.

При формуванні моделі ефективного фразеологічного словника доцільно враховувати думки носіїв, лінгвістів, філологів, дослідників мови, студентів та викладачів, перекладачів і письменників, вивчаючі англійську мову (B1–C2), фахівців зі штучного інтелекту та NLP.

При розробці ефективного фразеологічного словника ми пропонуємо дотримуватися наступних принципів актуальності, систематизації, функціональності, динамічності. Принцип актуальності є одним із ключових у формуванні ефективного фразеологічного словника, особливо в умовах стрімкого розвитку мови, цифровізації та глобалізації. Він передбачає включення до словника фразеологічних одиниць, які реально функціонують у сучасному мовленні, є впізнаваними, поширеними та значущими для носіїв і користувачів мови – як у повсякденному спілкуванні, так і в професійних та медійних контекстах.

Актуальний словник американських фразеологізмів має містити сучасні фразеологізми та ідіоми, що відображають новітні реалії життя (*to ghost someone, cancel culture, deep dive, break the internet*); неологізми та сленгові конструкції, що з'явилися під впливом інтернет-комунікації, поп-культури та технологій (*doomscrolling, FOMO, clap back, soft launch*); тематичні вирази, що відповідають запитам часу, наприклад, пов'язані з соціальними змінами, екологією, інклюзією, війною (*boots on the ground, zero waste, cancel culture*).

Принцип актуальності передбачає врахування потреб користувачів мови. Актуальність досягається завдяки постійному моніторингу живого мовлення, зокрема, корпусів сучас-

ної англійської мови (COCA, NOW); соціальних мереж, подкастів, блогів, стрімінгових сервісів; медіатекстів (новини, телешоу, кінофільми, YouTube); спеціалізовані ресурси зі збору неологізмів та ідіом (Urban Dictionary, Wiktionary, словники від Oxford, Cambridge).

Реалізація принципу актуалізації потребує регулярного оновлення американського фразеологічного словника, вилучення застарілих або архаїчних конструкцій, що вийшли з ужитку, додавання нових одиниць, які набули популярності, маркування ступеня поширеності: *trending, rare, obsolete* і автоматичне виявлення нових фразеологізмів за допомогою NLP-алгоритмів.

Фразеологізми, як і американські, не є статичними та потребують врахування контексту вживання, зокрема, їх актуальність залежить від контексту (регіонального, соціального, культурного), мовного жанру (формального/неформального) і періоду вживання (тренди можуть бути короткотривалими).

Підсумовуючи, принцип актуальності забезпечує ефективність американського фразеологічного словника як сучасного інструмента комунікації, навчання та перекладу. Його реалізація передбачає постійний моніторинг мовних змін, адаптацію до запитів користувача і динамічну оновлюваність, що особливо важливо в цифрову епоху та умовах постійного лексичного розвитку мови. Включення сучасних американських фразеологізмів, неологізмів, ідіом та сленгу до американського фразеологічного словника

Іншим важливим напрямом, якого ми маємо дотримуватися, при розробці концептуальної моделі ефективного американського фразеологічного словника принцип систематизації.

Принцип систематизації є одним із ключових при розробці моделі ефективного фразеологічного словника, зокрема американських фразеологізмів. Він передбачає впорядкування, класифікацію та логічну організацію одиниць словника за певними критеріями. Це дає змогу користувачеві швидко орієнтуватися в матеріалі, ефективно засвоювати мовний матеріал і розуміти його у контексті.

Принцип систематизації означає, що всі американські фразеологізми у словнику мають бути упорядковані за чіткими критеріями, структурно пов'язані між собою у межах тем, семантики, граматики чи походження і подаються не випадково, а відповідно до логіки мовної системи та потреб користувача.

Принцип систематизації полягає у впорядкуванні мовного матеріалу (в даному випадку – американських фразеологізмів) за чіткими, логічно обґрунтованими критеріями для забезпечення структурованої подачі фразеологічних одиниць; створення зрозумілої, зручної для користувача системи орієнтації у словнику; виявлення внутрішніх зв'язків між одиницями – за значенням, граматичною формою, сферою вживання, походженням тощо; сприяння ефективному запам'ятовуванню, глибшому розумінню та функціональному використанню ідіом у мовленні.

Основними рисами систематизації американських фразеологізмів є:

1. Упорядкованість американських фразеологізмів – американські фразеологізми подаються не хаотично, а за визначеними принципами.

2. Класифікація фразеологізмів – усі американські фразеологізми об'єднуються в групи за спільними ознаками.

3. Логічна послідовність виявляється в тому, що словник має внутрішню структуру, що відповідає потребам користувача.

4. Функціональність американських фразеологізмів – систематизація полегшує практичне застосування знань про американські фразеологізми.

Як наслідок, модель ефективного фразеологічного словника перетворюється з хаотичного переліку ідіом на науково обґрунтовану лексикографічну модель та з пасивного довідника – на активний інструмент навчання і перекладу. Підсумовуючи вищенаведене, принцип систематизації дозволяє створити логічно організований, тематично вивірений та методично корисний словник американських фразеологізмів. Це забезпечує легкість у використанні, сприяє глибшому розумінню мови і підвищує практичну цінність словника для носіїв, викладачів, студентів і перекладачів.

Принцип функціональності американських фразеологізмів є одним із основоположних при розробці моделі ефективного фразеологічного словника, оскільки він визначає практичну цінність та прикладне значення фразеологічних одиниць для реального мовного вжитку.

Принцип функціональності американських фразеологізмів полягає в тому, що всі фразеологізми, включені до словника, повинні відповідати сучасним комунікативним потребам користувача, мати реальну практичну користь – тобто бути такими, що вживаються в живому мовленні; сприяти засвоєнню мовних функцій, які виконують фразеологізми (висловлення емоцій, порад, прохань, тощо); бути поданими у контексті, який демонструє їхню функцію в спілкуванні.

Принцип функціональності у концептуальній моделі фразеологічного словника передбачає орієнтацію не лише на збереження та опис мовних одиниць, а насамперед на забезпечення їхньої реальної комунікативної придатності. Це означає, що до словника відбираються лише ті фразеологізми, які активно функціонують у сучасному мовному просторі – у побуті, професійному спілкуванні, медіа, літературі чи молодіжному середовищі.

Кожен фразеологізм супроводжується контекстуальною інформацією: прикладами реального вживання, вказівками на стилістичну і соціальну маркованість (офіційне, розмовне, сленгове) та функціонально релевантним перекладом, що відображає значення у конкретній ситуації. Такий підхід дає змогу користувачеві чітко зрозуміти, як і коли доречно вживати мовну одиницю.

Фразеологізми можуть групуватися за комунікативними функціями (емоційне забарвлення, заклик, порада, оцінка, прохання тощо), що спрощує засвоєння й активне використання матеріалу у різних видах мовленнєвої діяльності – усній, писемній та перекладацькій.

Важливою складовою є адаптація змісту до потреб цільових користувачів: враховується рівень мовної компетенції, мета навчання, вікові та професійні особливості аудиторії. Для підвищення практичної цінності словник може містити додаткові матеріали: граматичні підказки, варіанти трансформації виразів у різних стилях, вправи для закріплення.

Таким чином, принцип функціональності забезпечує перехід від традиційного довідкового формату до інтерактивного інструмента формування фразеологічної компетентності. Такий словник не лише інформує, а й сприяє активному опа-

нуванню фразеологізмів і їхній інтеграції у мовлення користувача, що підвищує комунікативну ефективність та полегшує адаптацію у мовному й культурному середовищі.

Принцип динамізму є одним із ключових при розробці концептуальної моделі ефективного фразеологічного словника, особливо у контексті сучасної англійської мови, зокрема американських фразеологізмів. Його основна мета полягає у забезпеченні гнучкості й здатності словника реагувати на постійний розвиток мовної системи, соціокультурні трансформації та зміну комунікативних запитів користувачів.

Суть принципу динамізму полягає у тому, що фразеологічний словник не є сталою структурою: він відображає зміни у мовному просторі, оновлюється відповідно до появи нових одиниць, фіксує трансформації значень і функцій вже відомих виразів, а також враховує стилістичні, регіональні й соціальні варіанти їх використання.

Ключові положення реалізації принципу динамізму є актуалізація змісту, фіксація змін, врахування варіативності, гнучкість структури, інтерактивність.

Актуалізація змісту – регулярне доповнення словникового корпусу сучасними фразеологізмами, що виникають під впливом технологічного прогресу, культурних і соціальних тенденцій (*ghost someone, doomscrolling, quiet quitting*).

Фіксація змін – відображення еволюції значення та функціонального навантаження сталих виразів (*go viral* – від медичного контексту до цифрового).

Врахування варіативності – реєстрація мовних відмінностей залежно від середовища спілкування (молодіжний сленг, професійна термінологія, ділова лексика).

Гнучкість структури – можливість створення нових тематичних чи функціональних розділів, що відповідають актуальним потребам (напр., «Фразеологізми пандемії», «Мова соціальних мереж»).

Інтерактивність – використання цифрових форматів, що дозволяють користувачам долучатися до доповнення і коментування матеріалу.

Значення принципу динамізму полягає у тому, що він підтримує постійну актуальність і практичну цінність словника, перетворюючи його з традиційного статичного довідника на живий мовний ресурс, що оновлюється разом із розвитком мови та культурного контексту. Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу, розвитку мовної компетенції користувачів і формує їхню здатність орієнтуватися у сучасних комунікативних практиках.

Підсумовуючи, принцип динамізму забезпечує адаптивність та сталу релевантність фразеологічного словника, роблячи його ефективним інструментом навчання, перекладу й міжкультурної комунікації в умовах постійних мовних і соціальних змін.

Таким чином, принцип динамізму забезпечує відкритість, мобільність і релевантність фразеологічного словника у контексті сучасної комунікації, а також перетворює словник із фіксованого довідника на адаптивний лінгвокультурний ресурс, здатний функціонувати в умовах постійних змін мовного простору.

Отже, при побудові моделі фразеологічного словника доцільно дотримуватися принципів актуальності, систематизації, функціональності, динамічності

Структура словникової статті полягає у наведенні нашого фразеологізму, зокрема, його оригінальна форма (можливі

варіанти), транскрипція (за потреби). Після назви фразеологізму має бути значення, у тому числі лаконічне тлумачення, і за наявності навести можливі контекстуальні значення. Далі наводиться у словнику етимологія або історія виникнення фразеологізму. Після чого додається яка частина мови наш фразеологізм та можливі варіанти словозаміни. Нижче деталізується в якому стилі він використовується офіційному та/не неофіційному. Уточнити в яких варіантах англійської мови фразеологізм використовується британської та/або американської.

Дотримуючись вищенаведеної структури при побудові ефективної моделі фразеологічного словника, користувачі отримають якомога більше інформації.

Висновки і перспективи досліджень. У статті було проаналізовано актуальні підходи до укладання фразеологічних словників та окреслено основні рекомендації, що сприяють створенню ефективного і сучасного словника американських фразеологізмів. До ключових рекомендацій належать ретельний відбір одиниць на основі реального мовного вживання, використання контекстів і прикладів з автентичних джерел, чітка класифікація за семантичними і прагматичними ознаками, а також орієнтація на потреби різних груп користувачів. Результати дослідження підтверджують необхідність інтеграції новітніх цифрових технологій у процес укладання та використання фразеологічних ресурсів, що дозволить зробити їх більш доступними й функціональними у навчальній та міжкультурній комунікації. Перспективи подальших наукових пошуків полягають у поглибленому дослідженні динаміки оновлення американського фразеологічного фонду, розробці інтерактивних онлайн-платформ для вивчення фразеологізмів, а також у порівняльному аналізі американських і британських ідіом для підвищення ефективності міжкультурного порозуміння.

Література:

1. Cowie A.P., Sinclair J., Howarth P. *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Clarendon Press, 1998. 258 p.
2. Мокієнко В.М. Фразеологія української мови: монографія Київ: Наукова думка, 2003. 278 с.
3. Зацний Ю.А. Лексичні та фразеологічні інновації англійської мови : англ.-укр. слов. / Ю. А. Зацний, А. В. Янков ; Кременец. обл. гуманітар.-пед. акад. ім. Тараса Шевченка. Кременець : КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2021. 287 с.
4. Максимова А. Передумови формування та еволюція фразеологізмів англійської мови. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Сер.: Філологія. 2023. № 29. С. 46-49. URL: <https://apfp.khmnu.edu.ua/index.php/apfp/article/view/103/104>
5. Максимова А. Мовні особливості американських фразеологізмів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2024. № 67. С. 85-87. URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v67/22.pdf>
6. Максимова А. Порівняльний аналіз американських фразеологізмів. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського*. Серія: Журналістика. Філологія. 2024. 35 (74). № 5. С. 220-224. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/5_2024/part_1/38.pdf
7. Максимова А. Методологічне підґрунтя дослідження фразеологізмів американської англійської. *Причорноморські філологічні студії*. 2024. № 5. С. 71-76. URL: <https://journals.onmu.in.ua/index.php/philology/article/view/360/485>
8. Kövecses Z. *Metaphor : a practical introduction*. Oxford University Press, 2002. 285 p.

Maksymova A. Recommendations for the formation of an effective dictionary of American phraseological units

Summary. The article explores the key principles and recommendations for compiling an effective dictionary of American idioms. Given the rapid development of English-language communication, idiomatic expressions play a significant role in intercultural interaction, media, and everyday speech. The author emphasizes the importance of reflecting current, widely used expressions that represent the linguistic features of contemporary American English.

The study proposes a conceptual model for dictionary creation based on the principles of functionality, dynamism, communicative relevance, and systematicity. Criteria for selecting phraseological units are defined, including frequency of usage, stylistic characteristics, contextual variability, and the presence of cultural connotations. Particular emphasis is placed on including not only fixed expressions but also new neologisms arising in the digital environment (memes, social media, slang). Special attention is paid to the structure and presentation of information in the dictionary: a multi-level explanation (definition, usage examples, etymology, possible translations) combined with illustrative materials (audio, video, dialogue fragments) is considered appropriate. The author also highlights the importance of adapting the dictionary to the needs of specific target groups – students, translators, teachers, or non-native speakers. The article concludes that an effective phraseological dictionary should serve not only as a lexicographic tool but also as an educational, communicative, and cultural resource.

The proposed approach contributes to the creation of a modern and practical tool capable of meeting both educational and professional needs. Considering communicative contexts increases the relevance and accessibility of the material. Such a dictionary also fosters intercultural competence and a deeper understanding of the American linguistic worldview. Moreover, it can become a powerful tool for developing linguistic intuition in non-native speakers. In the future, this model could be adapted for other varieties of English, such as British or Australian.

Key words: phraseologisms, idioms, dictionary, American English, lexicography, communication.